

UOT 9

NELLA MƏMMƏDOVA

Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti

<https://orcid.org/0009-0005-2430-4644>

nellammmmdova@gmail.com

ŞƏMKİR ORTA ƏSR ŞƏHƏRİNİN QORUQ STATUSUNDA MÜHAFİZƏ YOLLARI VƏ ARXEOPARKIN TƏŞKİLİ İMKANLARI

DOI: <https://doi.org/10.36719/2708-065X/113/258-262>

Məqalədə orta əsr Şəmkir şəhərciyinin Dövlət Tarix-Mədəniyyət Qoruğu kimi qorunması və inkişaf perspektivləri müzakirə olunur. Son onilliklərdəki arxeoloji tədqiqatların təhlili əsasında abidənin tarixi və arxeoloji xüsusiyyətləri, stratiqrafik quruluşu, istehkam sisteminin xüsusiyyətləri və maddi mədəniyyət aşkar edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq formalaşmış obyektin mühafizəsinin hüquqi mexanizmlərinə, həmçinin aşkar edilmiş memarlıq konstruksiyalarının təhlükəsizliyi problemlərinə xüsusi diqqət yetirilir. Passiv qorunmadan ərazinin arxeopark formatında aktiv muzeyləşdirilməsinə keçid zərurəti əsaslandırılır. Elmi qoruma, turizm infrastrukturunun yara-dılması, arxeoloji tədqiqatların davam etdirilməsi və yerli icmanın cəlb edilməsi daxil olmaqla hərtərəfli bir yanaşma təklif olunur. Belə bir nəticəyə gəlinir ki, abidənin mədəni turizm sisteminə integrasiyası və mərhələli muzeyləşdirilməsi tarixi orijinallığın qorunub saxlanmasını və obyektin Azərbaycanın tarixi-mədəni irsinin mühüm mərkəzi kimi davamlı inkişafını təmin edəcəkdir.

Açar sözlər: Şəmkir, orta əsr şəhəri, arxeoloji irs, dövlət qoruğu.

Giriş. Şəmkir şəhərinin yaxınlığında Şəmkirçay çayının sol sahilində yerləşən orta əsr Şəmkir şəhəri Cənubi Qafqazda şəhər mədəniyyətinin formalaşması proseslərini əks etdirən Azərbaycanın əhəmiyyətli arxeoloji abidələrindən biridir. Qədim ticarət yollarının kəsişməsindəki əlverişli mövqeyi sayəsində şəhər XII – XIII əsrin əvvəllərində ən yüksək zirvəyə çatan bölgənin iqtisadi və inzibati sistemində mühüm rol oynamışdır. Abidənin çox qatlı stratiqrafiyası onu şəhərləşmə, istehkam tikintisi və orta əsrlər cəmiyyətinin sosial-iqtisadi inkişafının öyrənilməsi üçün dəyərli bir mənbəyə çevirir.

Arxeoloji tədqiqatların əhəmiyyətli həcminə baxmayaraq, şəhərin hərtərəfli qorunması, muzeyləşdirilməsi və müasir şəraitə uyğunlaşdırılması məsələləri kifayət qədər inkişaf etməmiş qalır. Qazıntılar zamanı memarlıq strukturlarının açıqlanması onların məhv edilməsi proseslərini gücləndirir ki, bu da obyektin dövlət tarixi və mədəni Qoruğu kimi fəaliyyət göstərməsi şəraitində elmi cəhətdən əsaslandırılmış qorunma strategiyasının hazırlanmasını tələb edir.

Məqalənin məqsədi Şəmkir şəhər yerinin səmərəli mühafizəsi yollarının təhlili və arxeopark formatında onun təşkili imkanlarının əsaslandırılmasıdır. Tədqiqatın elmi yeniliyi abidənin mədəni irsin idarə edilməsi sisteminin elementi kimi konservasiya, muzeyləşdirmə və davamlı inkişafı birləşdirən integrasiya olunmuş qorunma modelinin təklifi ilə hərtərəfli nəzərdən keçirilməsindən ibarətdir.

Abidənin tarixi və arxeoloji xüsusiyyətləri. Orta əsr Şəmkir şəhərinin sistematik arxeoloji tədqiqatları 2006-cı ildə T.M.Dostiyevin rəhbərliyi altında aparılmışdır. Qazıntıların ilk mərhələlərinin nəticələri müəllifin nəşrlərində ümumiləşdirilmişdir, burada stratiqrafik müşahidələr, açıq sahələrin düzəni və maddi mədəniyyətin xüsusiyyətləri təqdim olunur [9, s.35]. Sahə işləri zamanı ayrı-ayrı sektorlarda 6-7 m-ə çatan mədəni təbəqələşmələrin güclü çoxqatlı strukturu aşkar edilib ki, bu da yaşayış məntəqəsinin uzun və fasiləsiz mövcudluğunu göstərir.

Orta əsr şəhərinin sahəsi ən yüksək çiçəklənmə dövründə XII – XIII əsrin əvvəllərində təxminən 30 hektar idi [8, s.50-51]. Planlaşdırma quruluşuna möhkəmləndirilmiş qala (Narınqala) və bitişik məhəllələr daxil idi. Müdafiə strukturlarının təhlili göstərir ki, XI əsrin qala divarları bölgənin istehkam qurma ənənələrinə uyğun olaraq bişmiş kərpicdən, çay daşından və əhəng məhlulundan tikilmişdir. Bu cür müdafiə sistemləri Azərbaycanın orta əsr şəhərlərinin xarakterik xüsusiyyəti idi [10, s.23-24].

Qazıntı materialları inkişaf etmiş sənətkarlıq və ticarət fəaliyyətlərini göstərir. Şəmkirin regional iqtisadi əlaqələrdə fəal iştirakını təsdiq edən metal məmulatları, şüşə qabların fraqmentləri, müxtəlif

keramika və numizmatik tapıntılar aşkar edilmişdir. Bu məlumatlar Orta əsr Azərbaycan şəhər mədəniyyətinin ümumi xüsusiyyətlərinə uyğundur.

1230-cu illərdə şəhərin dağıdılması məlumatları orta əsr mənbələrində qeydə alınan Monqol istilasına əlaqələndirilir [7, s. 13-14]. Arxeoloji olaraq bu mərhələ yüngün izləri və məhv edilmiş tikinti kompleksləri ilə əks olunur. Sonrakı dövrdə, XIX əsrdə, hərbi hadisələr zamanı istehkamların qalıqları yenidən zərər görmüş, bu da Rusiya istehsalı olan artilleriya və güllə tapıntıları ilə təsdiqlənir.

Dərinliyi 11 m-dən çox olan kütləvi daş pilləkən və zindan kimi şərh olunan dəmir mötərizəli kamera da daxil olmaqla yeraltı tikililər xüsusi maraq doğurur. Bu obyektlər şəhərin inkişaf etmiş mühəndislik infrastrukturunu göstərir. Əhəmiyyətli bir memarlıq abidəsi, epigraflı yazı ilə təsdiqlənən 1099/1100 tarixli minarədir. Onun memarlıq xüsusiyyətləri Azərbaycanın memarlıq tarixinə dair yazılarda təhlil edilir.

Beləliklə, arxeoloji tədqiqatların nəticələri göstərir ki, Şəmkir şəhəri şəhər mədəniyyətinin erkən dövrlərdən son orta əsrlərə qədər təkamülünü əks etdirən çox qatlı kompleksdir. Stratiqrafik doyma, inkişaf etmiş istehkam sistemi və maddi mədəniyyətin müxtəlifliyi abidəyə müstəsna elmi əhəmiyyət verir və onu Azərbaycan ərazisində urbanizasiya proseslərinin öyrənilməsinin əsas obyektlərindən biri hesab etməyə imkan verir.

Abidənin hüquqi statusu, mövcud vəziyyəti və qorunmasının əsas istiqamətləri. 22 oktyabr 2019-cu il tarixində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı ilə "Qədim Şəmkir şəhəri" Dövlət Tarix-Mədəniyyət Qoruğunun yaradılması haqqında qərar imzalanmış və bu arxeoloji obyektin mühafizə sisteminin institusionalizasiyasında əsas mərhələ olmuşdur [4]. Bu Sərəncama uyğun olaraq, orta əsr şəhərciyinin ərazisi rəsmi olaraq xüsusi dövlət himayəsi altında olan obyektlərin siyahısına daxil edilmişdir. Hüquqi mühafizə rejimi mədəni irs obyektlərinin istifadəsi, qorunması və bərpası qaydasını tənzimləyən "Mədəniyyət haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun (1998) [1] və "tarixi və mədəni abidələrin qorunması haqqında" qanunun (1998) müddəalarına əsaslanır [2].

Qoruq statusunun verilməsi mühafizə zonalarının qurulmasını, şəhərciyin ərazisində təsərrüfat fəaliyyətinin qadağan edilməsini, abidənin vəziyyətinin daimi monitorinqinin aparılmasını və mədəniyyət orqanlarının və yerli icra strukturlarının idarələrarası koordinasiyanı təmin etmişdir. Mədəniyyət Nazirliyi yanında xüsusi mədəni irsin qorunması xidmətinin yaradılması arxeoloji obyektlərin qorunması üçün institusional mexanizmləri gücləndirdi [11]. Ümumilikdə, bu tədbirlər tarixi-mədəni irsin qorunması üzrə dövlət siyasətinə uyğundur və bu siyasət çərçivəsində indiyədək altı mindən çox tarix və memarlıq abidəsi mühafizə altına alınmışdır [4].

Normativ hüquqi bazanın formalaşmasına və nəzarətin gücləndirilməsinə baxmayaraq, aşkar edilmiş arxeoloji strukturların təhlükəsizliyi problemi aktual olaraq qalır. Əsrlər boyu yeraltı olan tikililər arxeoloji parçalanmadan sonra atmosfer amillərinin intensiv təsirinə məruz qalır. Kərpic işlərinin aşınması, əhəng məhsulunun məhv edilməsi, eroziya və strukturların tədricən tökülməsi baş verir. Bu cür proseslər bölgənin əksər orta əsr arxeoloji obyektləri üçün xarakterikdir və müasir qorunma metodlarının istifadəsinə tələb edir.

Bu baxımdan abidənin qorunmasının prioritet istiqaməti elmi cəhətdən əsaslandırılmış konservasiya və açıq strukturların qismən bərpasıdır. Ziyarətçilərin qəbulundan əvvəl memarlıq qalıqlarının uzunmüddətli sabitliyini təmin etmək lazımdır. Arxeoloji qoruma təcrübəsi, enjeksiyonun qorunması üsulu ilə hörgünün möhkəmləndirilməsini, tərkibində tarixi olanlara yaxın olan əhəng məhlulunun istifadəsi, gücləndirici elementlərin quraşdırılmasını və ən həssas ərazilər üzərində qoruyucu örtüklərin quraşdırılmasını əhatə edir. Bu tədbirlər fiziki məhv proseslərini azaltmağa və strukturların orijinallığını qorumağa imkan verir.

Müdaxilənin icazə verilən formalarından biri anastiloz hesab edilə bilər. Anastiloz - irsin qorunması üzrə beynəlxalq təcrübəyə və Venesiya Xartiyasının prinsiplərinə uyğun olaraq, abidənin dağıdılmış hissələrinin mövcud orijinal elementlər əsasında elmi cəhətdən əsaslandırılmış şəkildə bərpasıdır.

Bu metodun istifadəsi, qala divarının və ya yaşayış binalarının ayrı-ayrı hissələrinin yenidən qurulması zamanı, materialın qorunma dərəcəsi bərpanın etibarlılığını təmin etməyə imkan verdikdə mümkündür. Bu yanaşma eyni zamanda obyektin tarixi həqiqiliyini qorumağa və ekspozisiya ifadəliyini artırmağa imkan verir.

Beləliklə, Şəmkir şəhər yerinin müasir mühafizə sistemi dövlət tənzimlənməsinin hüquqi mexanizmlərini və konservasiyanın elmi metodlarını birləşdirir. Bununla birlikdə, abidənin qorunmasının daha da səmərəliliyi hərtərəfli bərpa tədbirləri proqramının ardıcıl həyata keçirilməsindən, strukturların vəziyyətinin daimi monitorinqindən və arxeoloji sahənin mədəni irsin idarə edilməsinin sabit modelinə inteqrasiyasından asılıdır.

Arxeopark infrastrukturunun formalaşması, tədqiqatların davam etdirilməsi və sosial-mədəni məkana inteqrasiya. Orta əsr Şəmkir şəhərinin ərazisinin inkişafının növbəti məntiqi mərhələsi əsasən qoruyucu fəaliyyət rejimindən Aktiv muzeyləşməyə və arxeoparkın yaradılmasına keçiddir. Arxeopark, obyektlərin elmi qorunmasını ziyarətçilər üçün əlçatan bir İnfrastrukturun təşkili ilə birləşdirən arxeoloji irsin qorunması və təqdimatının hərtərəfli forması kimi başa düşülür.

İnfrastrukturun formalaşdırılması arxeoloji konstruksiyaların təhlükəsizliyi, müşahidə platformalarının təchiz edilməsi, hasarların və təhlükəsizlik sistemlərinin quraşdırılması, habelə Azərbaycan, rus və ingilis dillərində informasiya stendlərinin yerləşdirilməsi nəzərə alınmaqla düşünülmüş yürüyüş yolları sisteminin yaradılmasını nəzərdə tutur. Layihənin vacib elementi açıq səma altında nümayiş üçün nəzərdə tutulmayan tapıntıların nümayiş etdiriləcəyi muzey pavilyonu olan ziyarət mərkəzi olmalıdır. Ekspozisiya konsepsiyası şəhərin inkişafının bütün mərhələlərini, yəni erkən arxeoloji üfqlərdən orta əsrlərin çiçəklənmə dövrünə qədər əhatə etməli və ərazinin tarixi dinamikasının vahid qavranılmasını təmin etməlidir.

Muzey təfsirinin müasir metodları qədim şəhər planlarının, rəqəmsal 3D yenidənqurma işlərinin, multimedia panellərinin və interaktiv vizual vasitələrin istifadəsini əhatə edir. Bu, arxeoloji qalıqların parçalanmasını kompensasiya edəcək və strukturların ilkin görünüşü haqqında daha əyani bir fikir verəcəkdir. Arxeoparkın infrastrukturuna park sahəsi, istirahət yerləri, naviqasiya nişanları, sanitariya obyektləri və mütəşəkkil Turizm qruplarının qəbulu üçün şərait daxil edilməlidir. Bu model Azərbaycanın arxeoloji mərkəzlərində uğurla həyata keçirilib ki, bu da elmi baza və turizm infrastrukturunun birləşməsinin effektivliyini təsdiqləyir [3].

Arxeoparkın yaradılması elmi tədqiqatların dayandırılmasını nəzərdə tutmur. Bunun əksinə olaraq, obyektin ictimai formatda işləməsi ziyarətçilərin müəyyən fəsillərdə arxeoloqların işini izləmək imkanına malik olduğu "açıq qazıntı" təcrübəsinin inkişafına kömək edə bilər. Bu günə qədər şəhər ərazisinin 15%-dən azı tədqiq edilmiş, yaşayış məhəllələrinin planlaşdırılması, şəhər qapılarının lokallaşdırılması və erkən dövrlərin stratifikasiyasının dəqiqləşdirilməsi məsələləri həll olunmamış qalır. Bu baxımdan muzey konsepsiyası mərhələli olmalı və yeni sahələr öyrəniləndikcə ekspozisiya zonalarının tədricən genişləndirilməsini təmin etməlidir. Zəruri şərt sisteməlik Foto fiksasiya, rəqəmsal Xəritəçəkmə, Elektron Məlumat bazasının yaradılması və tədqiqat məlumatlarının uzunmüddətli saxlanması təmin edən elmi arxivin formalaşdırılmasıdır.

Layihənin inkişafının əhəmiyyətli istiqaməti arxeoparkın regional turizm marşrutlarına inteqrasiyasıdır. Şərab təsərrüfatlarının və Alman müstəmləkə irsi obyektlərinin ərazi yaxınlığı bölgənin turizm potensialını artırır və hərtərəfli mədəni və tarixi marşrutlar yaratmağa imkan verir. Arxeoloji parkların beynəlxalq təcrübəsi göstərir ki, hətta əsas infrastruktur ziyarətçi axınını əhəmiyyətli dərəcədə artırır və beynəlxalq turizm tərəfindən böyük maraq göstərilməsinə səbəb ola bilər.

Layihənin davamlılığının əsas amili yerli icmanın iştirakıdır. Şəmkir rayon sakinlərinin arxeoparkın fəaliyyətinə cəlb edilməsi iş yerlərinin yaradılmasına (bələdçilər, muzey əməkdaşları, mühafizə, xidmət personalı), kiçik sahibkarlığın inkişafına, məktəblilər üçün təhsil proqramlarının təşkilinə və mədəni turizm sahəsində yerli mütəxəssislərin hazırlanmasına kömək edir [5]. Mədəni irs obyektlərinin idarə edilməsi təcrübəsi göstərir ki, abidənin dəyərini dərk etdikdə vandalizm və qanunsuz qazıntı səviyyəsi əhəmiyyətli dərəcədə azalır və əhali onun qorunması prosesində fəal iştirak edir.

Beləliklə, Şəmkir şəhər yerinin bazasında arxeoparkın formalaşması infrastruktur inkişafı, elmi tədqiqatların davam etdirilməsi, turizm inteqrasiyası və layihənin sosial adaptasiyası da daxil olmaqla çoxsəviyyəli prosesdir. Bu yanaşmanın mürəkkəbliyi abidənin həqiqiliyinin qorunması ilə Cəmiyyətə açıqlığı arasında bir tarazlıq təmin edir.

Nəticə. Orta əsr Şəmkir şəhəri Azərbaycan ərazisində şəhər mədəniyyətinin çoxəsrlik təkamülünü əks etdirən unikal arxeoloji kompleksdir. Təhlil göstərir ki, abidənin effektiv qorunması yalnız dövlət müdafiəsinin hüquqi mexanizmləri, elmi əsaslı konservasiya, ardıcıl muzeyləşdirmə və yerli icma-

nın fəal iştirakı ilə mümkündür. Arxeopark modelinə keçid, obyektin yalnız bir tədqiqat sahəsindən çoxfunksiyalı bir mədəniyyət və təhsil mərkəzinə çevrilməsinə imkan verir. Eyni zamanda, əsas şərt tarixi həqiqiliyin qorunması və həddindən artıq yenidənqurmanın yolverilməzliyi olaraq qalır. Elmi dəstək, ekspozisiyanın mərhələli şəkildə genişləndirilməsi və müasir vizuallaşdırma texnologiyalarının tətbiqi layihənin davamlı inkişafını təmin edəcəkdir. Arxeoparkın regional turizm marşrutlarına və bölgənin sosial-iqtisadi quruluşuna integrasiyası tarixi kimliyin möhkəmlənməsinə və mədəni turizmin inkişafına töhfə verən yeni bir mədəniyyət klasterinin formalaşması üçün ilkin şərtlər yaradır.

Beləliklə, təklif olunan tədbirlərin həyata keçirilməsi "qədim Şəmkir şəhəri" nin ölkənin aparıcı tarixi-mədəniyyət mərkəzlərindən birinə çevrilməsinə imkan verəcək, onun arxeoloji irsinin gələcək nəsillər üçün qorunub saxlanılmasını təmin edəcək və eyni zamanda onu müasir mədəni və elmi məkanə daxil edəcək.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının "Mədəniyyət haqqında" Qanunu : 6 fevral 1998-ci il, № 430-IQ // Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu. - 1998. - №2. - Maddə 70. - URL: <http://www.e-qanun.az/framework/430> [müraciət tarixi: 17.10.2025].
2. Azərbaycan Respublikasının "Tarixi və mədəni abidələrin mühafizəsi haqqında" Qanunu : 10 aprel 1998-ci il, № 470-IQ // Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu. - 1998. - № 4. - Maddə 213. - URL: <http://www.e-qanun.az/framework/470> [müraciət tarixi: 17.10.2025].
3. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. "Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi yanında Mədəni İrsin Qorunması, İnkişafı və Bərpası üzrə Dövlət Xidmətinin yaradılması haqqında" : 18 dekabr 2014-cü il // Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu. - 2014. - № 12. - Maddə 1576.
4. AZƏRTAC. "Azərbaycanda 6 mindən çox tarix və memarlıq abidəsi dövlət qeydiyyatına alınıb". - Bakı, 18.04.2022. - URL: <https://azertag.az> [müraciət tarixi: 17.10.2025].
5. 1news.az. "Qədim Şəmkir şəhəri Dövlət Tarix-Mədəniyyət Qoruğu yaradıldı". - Bakı, 22.10.2019. - URL: <https://1news.az> [müraciət tarixi: 17.10.2025].
6. Авалов Э. В. Архитектура Азербайджана. Средние века. - Баку : Элм, 1980. - 112 с.
7. Баладзори А. Китаб Футух аль-Булдан. - М. : Изд-во АН СССР, 1927. - 192 с.
8. Достиев Т. М. Средневековый город Шемкир. - Баку: Чатыоглу, 2013. - 180 с.
9. Достиев Т. М. Шемкирская археологическая экспедиция (2008–2010). - Баку: Элм və Təhsil, 2010. - 35 с.
10. Мусали Х. Археологические памятники Азербайджана в средние века. - Баку : Элм, 2009. - 150 с.
11. Trend News Agency. Президент Илхам Алиев подписал распоряжение о создании Государственных историко-культурных заповедников «Чыраггала-Шабран», «Древний город Шамкир» и «Средневековый город Агсу». - Баку, 22.10.2019. – URL: <https://az.trend.az> [дата обращения: 17.10.2025].

НЕЛЛА МАММАДОВА

Азербайджанский Государственный Университет Культуры и Искусств

ПУТИ ОХРАНЫ ПОСЁЛКА ШАМКИР В СТАТУСЕ ЗАПОВЕДНИКА И ВОЗМОЖНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ АРХЕОПАРКА

В статье рассматриваются перспективы сохранения и развития средневекового городища Шамкир как государственного историко-культурного заповедника. На основе анализа археологических исследований последних десятилетий выявлены историко-археологические особенности памятника, его стратиграфическое строение, особенности системы укреплений и материальной культуры. Особое внимание уделяется правовым механизмам охраны объекта, сформированным в соответствии с законодательством Азербайджанской Республики, а также проб-

лемам безопасности выявленных архитектурных конструкций. Обоснована необходимость перехода от пассивной охраны к активной музеефикации территории в формате Археопарка. Предлагается комплексный подход, включающий сохранение науки, создание туристической инфраструктуры, продолжение археологических исследований и вовлечение местного сообщества. Делается вывод, что интеграция памятника в систему культурного туризма и поэтапная музеефикация обеспечат сохранение исторической самобытности и устойчивое развитие объекта как важного центра историко-культурного наследия Азербайджана.

Ключевые слова: Шамкир, средневековый город, археологическое наследие, государственный заповедник.

NELLA MAMMADOVA

Azerbaijan State University of Culture and Arts

WAYS TO PROTECT THE VILLAGE OF SHAMKIR IN THE STATUS OF A NATURE RESERVE AND THE POSSIBILITY OF ORGANIZING AN ARCHEOPARK

The article examines the prospects for the preservation and development of the medieval settlement of Shamkir as a state historical and cultural reserve. Based on the analysis of archaeological research in recent decades, the historical and archaeological features of the monument, its stratigraphic structure, features of the fortification system and material culture have been identified. Special attention is paid to the legal mechanisms for the protection of the facility, formed in accordance with the legislation of the Republic of Azerbaijan, as well as to the safety problems of the identified architectural structures. The necessity of the transition from passive protection to active museification of the territory in the format of an Archeopark is substantiated. An integrated approach is proposed, including the preservation of science, the creation of a tourist infrastructure, the continuation of archaeological research and the involvement of the local community. It is concluded that the integration of the monument into the cultural tourism system and phased museification will ensure the preservation of the historical identity and sustainable development of the site as an important center of historical and cultural heritage of Azerbaijan.

Keywords: Shamkir, medieval city, archaeological heritage, state nature reserve.

Məqalənin redaksiyaya daxil olduğu tarix: 19 mart 2026-cı il.

Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 21 may 2026-cı il.

Rəyçilər: t.ü.f.d. Anar Ağalarzadə, t.e.d. Əmrah Dadaşov.